

Necrologies

Membres emèrits

Manuel Ardit i Lucas

(2.12.1941 - 8.12.2013)

El dia 8 de desembre de 2013 ens va deixar per sempre un company molt estimat, Manuel Ardit, historiador valencià de referència i membre numerari de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans des del 1992. Nascut a València el 1941, es doctorà a la universitat valenciana el 1974 amb una tesi dirigida per Joan Reglà. Ardit va ser primer professor d'institut d'ensenyament mitjà. El 1987 esdevingué professor titular d'història moderna de la Universitat de València.

Ardit fou director d'una editorial de la importància del Servei de Publicacions de la Universitat de València i director des del 1987 d'una revista fonamental i emblemàtica com *Afers*. La direcció de la revista la tingué a partir del número 5, després de la mort del fundador, Sebastià García Martínez. A la revista *Afers*, Manuel Ardit ha comptat sempre amb un secretari de redacció extraordinari: Vicent Olmos, home clau de l'editorial que porta el mateix nom que la revista.

Actualment Ardit formava part també del Consell Directiu de *Catalan Historical Review*. En el segon número d'aquesta revista va publicar un balanç dels estudis sobre l'expulsió dels moriscos de 1609 i les seves conseqüències. Sempre va ser un membre amatent de l'Institut d'Estudis Catalans, de manera que encara va enviar el seu vot, ja molt malalt, a la darrera elecció de candidats a nous membres per a la Secció Històrico-Arqueològica, el passat 21 de novembre.

No existia cap síntesi sobre la fi de l'Antic Règim a les terres valencianes fins que Ardit publicà, l'any 1977, el seu llibre *Revolución liberal y revuelta campesina; un ensayo sobre la desintegración del régimen feudal en el País Valenciano, 1793-1840*. Amb notable valentia havia optat per uns límits cronològics ben amples: de la revolta popular antifrancesa de 1793, preludi de la de 1808, a la fi de la primera guerra carlista el 1840, passant pels aldarulls de 1794 i de 1801. Va demostrar que la revolta contra el domini napoleònic a València tingué caràcter antisenyorial i potencialment revolucionari i que l'ocupant intentà restaurar les càrregues senyorials, que s'havien deixat de pagar el 1808. En aquesta obra, Ardit també tractà d'un tema tan complex com les bases socials de la revolta antiliberal de 1822, preludi del que seria la insurrecció carlista el 1833.

Un dels mèrits d'Ardit ha estat la seva disposició i capacitat per a revisar les seves tesis a la llum de la seva pròpia recerca posterior i de la dels seus col·legues, que han seguit en bona part els camins que ell va obrir. Això s'observa en el seu gran llibre *Els homes i la terra del País Valencià, segles XVI - XVIII* (1993). Ardit superà la tesi que la duresa del règim senyorial valencià, enfortit per l'expulsió dels moriscos i la repoblació, explicaria l'endarreriment regional i fins i tot el fracàs de la primera industrialització al País Valencià. Però també confirmà l'excepcionalitat de l'agricultura de regadiu valenciana, sense mitificar-la, indicant que exemples similars en l'àrea mediterrània potser només es troben en l'agricultura murciana i en la de la vall del Po.

La seva magna monografia, publicada el 2004, sobre l'evolució social del marquesat de Llombai (Ribera Alta, província de València) des del segle XIII al XIX, és un exemple de la utilitat de la microhistòria, capaç de respondre, dins la llarga durada, les grans qüestions de la història general. El lector no perd el fil que porta a les conclusions a través de la complexa evolució dels censos senyorials, de la nupcialitat i la fecunditat, de la natalitat i la mortalitat i dels conflictes socials. La recerca comprèn des de la constitució del *feude* amb la conquesta fins a la dissolució del règim senyorial. Ardit ens mostra la potència del poder senyorial com a sistema d'extracció en l'època mudèjar amb una agricultura minifundista de subsistència. Indica els canvis operats després de l'expulsió dels moriscos vers una agricultura comercialitzada —vinya i morera—, sobre la base de l'emfiteusi i d'explotacions de dimensions més aptes. No es pot parlar de refeudalització malgrat la Segona Germania de 1693, el caire antisenyorial de la Guerra de Successió a la regió i la recuperació de la renda senyorial en el segle XVIII, abans del seu declivi en el darrer quart d'aquesta centúria fins a les revoltes anteriors a la guerra contra el domini napoleònic.

Altres temes de la història valenciana dels quals s'ha ocupat Ardit són l'erasmisme, els brots protestants, la Inquisició i l'expulsió dels moriscos, tal com ja ha estat indicat en aquest darrer cas. El 2001 Ardit ens va donar un llibre on treu tot el profit imaginable del

cens d'Aranda de 1768 per al coneixement del País Valencià en un període de transformació com el del segle XVIII.

Però Manuel Ardit, que ens havia anunciat que tornava a la temàtica de la crisi final de l'Antic Règim a les albors del liberalisme polític, es movia amb la mateixa perícia en les grans síntesis que en els treballs d'arxiu. Resulta un exemple d'historiador amb la mateixa capacitat per a la investigació que per a la divulgació, amb una eficiència comparable per a la monografia local i per a la síntesi que abasta tot un país —el seu—, un estat —Espanya— o fins i tot Europa occidental sencera. En donen testimoni la seva contribució a la *Història dels Països Catalans* (1980), on redactà tot el que feia referència al País Valencià del segle XVIII al XX i on vaig poder comprovar personalment fins a quin punt era gratificant treballar amb ell.

Altres exemples posteriors d'obres de gran síntesi han estat el seu llibre *Agricultura y crecimiento económico en la Europa occidental moderna* (1992) o el titulat *El Siglo de las Luces* (2007), una excel·lent història social de la cultura, on tracta tant de la de les elits com la de les classes populars, tant la de la Il·lustració com la de la superstició a l'Espanya del segle XVIII. Darrerament, és remarcable la seva contribució a la història de la població de la ciutat de València i la seva Horta en la història d'aquesta ciutat, publicada el 2009.

Manuel Ardit ha estat traductor d'obres clàssiques, com algunes de James Casey, de Robert Darnton o la biografia de l'historiador Marc Bloch, escrita per Carole Fink. Pel que fa a l'homenatge als mestres de la generació anterior, cal recordar que l'any 2002 va recopilar diversos treballs d'Emili Giralt amb el títol *Empresaris, propietaris i vinyaters: 50 anys de recerca històrica*.

Fidel a la llengua que agermana Catalunya i el País Valencià, historiador al servei d'un concepte obert de Països Catalans, influït en els seus primers treballs per Joan Fuster, Manuel Ardit ha estat una figura respectada per tots, un investigador que ha estat actiu i ha publicat fins a la darrera hora, poc abans que una cruel malaltia ens hagi privat de la seva ajuda i de la seva amistat.

Text llegit pel senyor Albert Balcells i González en el Ple del dia 16 de desembre de 2013